

KOHTI RATIONAALISTA JA HUMAANIA KRIMINAALIPOLITIIKKA

Omistettu Inkeri Anttilalle 29.11.1996

Toimittanut Raimo Lahti

Kriminologian julkaisuja 2
Rikosoikeuden julkaisuja 3
Helsingin yliopisto
Rikos- ja prosessioikeuden sekä
oikeuden yleistieteiden laitos

Helsinki 1996

Sisällys

Alkulause	V
Sisällys	VII
<i>Kuvia Inkeri Anttilan henkilöstä, toiminnasta ja vaikutuksesta</i>	1
Inkeri Anttila haastateltavana	3
<i>Gerhard O. W. Mueller: "Thank you, Madame President"</i>	21
<i>Pertti Pesonen: Vuosikymmenten Nainen</i>	24
<i>Seija Tiisala: Inkerin monet kasvot</i>	27
<i>Pertti Hallikainen: Ihminen Inkeri</i>	31
<i>Patrik Törmudd: 1960-luvun kontrollipolitiikkaa: pienryhmät virikkeitä välittämässä</i>	34
<i>Kaarle Nordenstreng: Inkeri ja minä 1960-luvun henkisessä ilmastossa</i>	38
<i>Risto Jaakkola: Inkerin tapaaminen muutti elämäni</i>	45
<i>Pertti Hemánus: Mikä yhdistää Inkeri Anttilan ja Katrin Krabben?</i>	51
<i>Varpu Lahti: Inkeri Anttila, rangaistusmoitteen suuntaaminen ja lapsiporno</i>	59
<i>Kauko Aromaa: Inkeri Anttila ja minä: eräitä varhaisia muistoja</i>	64
<i>Jukka Kekkonen: Ministerin sijaisena</i>	67
<i>Matti Joutsen & Terhi Viljanen: Meidän Inkeri maailmalla</i>	69
<i>Eero Backman: Venus-motellin arvoitus</i>	77
<i>Inkerin syntymäpäiväkäräjien (1986) runo ja pöytäkirja</i>	81 83
<i>Anttila rap</i>	98
 <i>Rikostieteet, kriminaalipolitiikka ja Inkeri Anttila</i>	 105
<i>Ezzat A. Fattah: A Fine Thinker, an Innovative Scholar, and a Humane Policy-Maker</i>	107
<i>Alvar Nelson: Varningars värde</i>	111
<i>Olavi Heinonen: Kriminaalipoliittinen kokonaisnäkemys</i>	117
<i>Ari Hirvonen: Tuottamattoman rikosoikeuden kymmenen käskyä</i>	121
<i>Pekka Koskinen: Ajatuksia rikosoikeudesta julkisena oikeutena</i>	129
<i>Raimo Lahti: Rikoslain kokonaisuudistus ja seuraamusjärjestelmän kehittämislinja</i>	134
<i>Lauri Lehtimaja: Julkisuuden sulot ja kirot</i>	144
<i>Asko Lehtonen: Vero- ja rikosoikeudellisten sanktioiden kumulaatio</i>	149

Inkeri ja minä 1960-luvun henkisessä ilmastossa

Ajatuksia liberalismista ja radikalismista

”Nuorina tajuamme selvästi, miten haparoivaa on aikamme henkinen kehitys. Juurettömyyden, ajan kapinan näemme myös itsessämme.”

Kirjoitin tämän nimimerkillä Johannes Tapani, joka pakinoi Uudessa Suomessa koko kevään 1960 siitä, miltä abiturientista tuntui kirjoittava itsensä ylioppilaaksi. ”Portilla”-palstani päättyi 1.6.1960 selostukseen edellisen päivän valkolakkijuhlasta. (Se oli Munkkiniemen Yhteiskoulussa, jonka rehtori oli Kansallisen kokouksen puheenjohtaja Jussi Saukkonen, vaikka näitä tuntomerkkejä jutussa ei annettu.) Edellä siteeratun jälkeen pakina jatkui seuraavasti:

”Rehtorimme toivoi, että ’huolekkaan sekainen optimismi’ tulisi vallitsemaan edelleen ylioppilasnuorison johtavana periaatteena. Tähän toivomukseen yhtyy omakohtaisin lupauksin ja kesäisin terveisin Johannes Tapani”

Siinä oltiin kirjaimellisesti 60-luvun portilla. Kunnan kokoomuskodin poika, joka luki vain Uutta Suomea kun Helsingin Sanomatkin oli poliittisesti liian häilyvä ja jonka äiti takavarikoi kaikille abeille postitetun Linkolan pasifistisen pamfletin. Purkissa kasvanut, epäkriittinen ja näennäisesti epäpoliittinen, vaikka muuten sangen aktiivinen (15-vuotiaasta asti radioselostaja). Kuvaavaa on, että kun lukiolaishuumorilla masinoitiin tavallinen luokkatoveri Risto Saarela Viikkosanomien äänestyksessä melkein Suomen suosituimmaksi kansalaiseksi ja kun Sanoma Osakeyhtiö sitten lähetti Simopekka Nortamon suostuttelemaan rehtoria ja oppilaskuntaa lupomaan tästä kansalliseksi politiikaksi muuttuneesta pilasta, olin joukon ensimmäinen sopuillija.

En siis ollut vastaanpanija, en uhmakas eikä minulla ollut tarvetta asettua vanhempiani vastaan. Astuin 60-luvulle hegemonian täysin sisäistäneenä.

Silti tunnistin ”juurettömyyden, ajan kapinan”. Tuossa voi tänään nähdä moderniteetin katkoksen, systeemiin sisäänrakennetun ristiriidan – avaimen sille ”miten haparoivaa on aikamme henkinen kehitys”.

Jopa rehtorimme oivalsi, ettei systeemin pidä olla liian suljettu: ”huolekkaan sekainen optimismi” ei ollut affirmatiivista olemassaolevan puolustusta,

vaan dynaamista konservatiivisuutta. (Ei ihme, että Saukkonen sittemmin sympatisoi puolueensa remonttimiehiä.)

Samaan sävyyn kannusti Helsingin yliopiston rehtori Edwin Linkomies, jonka edessä seisoin psykologiaa opiskelemaan ryhtyvänä histfilarina syyskuussa 1960. Kirjasin ”hänen verkkaisen painavat sanansa yliopiston opetuksen ennakkoluulottomuudesta, kriittisestä asennoitumisesta” Uuteen Suomeen, jossa jatkoin pakinoita Johannes Tapanina, nyt opiskelijana olemisesta otsikolla ”Portailla”.

Pakinoitteni ja päiväkirjamerkintöjeni valossa olin 60-luvun alussa kiltti ja ahkera opiskelija, jolle ajan kapina näyttäytyi korkeintaan paheksuttavana ”kaksinaismoraalina” tai ”pinnallisuutena”, mutta ei yhteiskunnallisena epäoikeudenmukaisuutena, poliittis-ideologisista rakenteista puhumattakaan. Varmaan epäyhteiskunnallisuuteni johtui osaltaan läpiporvarillisesta taustastani ja psykologian opiskelusta (ilman sosiologian häivääkään), ehkä myös siitä, että en ehtinyt sanottavammin ulkoilla henkisessä ilmastossa, koska jatkoin opiskelun ohella radio-ohjelmien tekoa (mm. C. G. Jungin haastattelu keväällä 1961) ja jopa vastasin yhden vuoden radion nuorten ohjelmien toimituksesta. Tein myös useita tv-ohjelmia – kuten huhtikuussa 1962 suorana lähetyksenä vierailun professori Inkeri Anttilan kodissa.

Varsinainen selitys yhteiskunnalliseen naiiviuteeni ei kuitenkaan löydy minusta vaan ajasta: ilmasto oli leutoa eikä se tunkenut sisälle, ei painostanut eikä imenyt mukaansa. 50-luku jatkui ainakin minun sielunmaisemassani 60-luvun puoliväliin, yli armeijan ajan. Toki myrskyn merkit olivat ilmassa, mutta niitä näki ja koki vain älymystön etujoukko – ne jotka kirjoittivat Parnassoon (kuten Hannu Taanila) ja jotka perustivat Ytimen (kuten Pekka Peltola). Minä en siihen joukkoon kuulunut, vaan olin perustamassa Ilmavoimien viesti- ja tutkakiltaa.

Mutta murros muhi ja teki tuloaan, niin hum.kand. reservin värinkin kuin kansallisen kulttuurinkin sielussa. Kulttuurissa se purkautui Sadankomiteana, Marraskuun liikkeenä, Yhdistys 9:nä – ja Reporadiona. Ctas Zilliacus kuvaa tuota heräämisen aikaa osuvasti:

”60-luvulla kävi ilmi, että maailma vastoin aikaisempaa olettamusta ei vielä ollutkaan täydellinen. Todisteet siitä kävivät yhä lukuisimmiksi, ja uusi viestintäväline toi ne olohuoneisiin, parhaaseen nurkkaukseen. Yksityinen elämänpääpiiri kävi yhä ahtaammaksi, turvallisuus joutui häpeään. Parin metrin päässä sohvasta meni Santo Domingossa tai Biafrassa huonosti, pari lähetysminuuttia myöhemmin ilmeni, ettei vakuutus ollutkaan sydämenasia, ja väite että ideologiat ovat kuolleet paljastui ideologiseksi provokaatioksi.” (Teatteriryhmät Suomessa, 1983)

Yksilötasolla heräämiseni oli verkkaista, vaikka elämisen tempo muuten oli kiivasta (FM 1965, FL 1966 rinnan YKK:n ja YLE:n opetustehtävien kanssa, FT 1969 rinnan YLE:n tutkimuksen ja PTS:n teon kanssa). Se mitä sanottiin osallistumiseksi oli kohdallani minimaalista aina 1970-luvun alkuun saakka. Seurasin sivusta sympatisoiden, kun tyttöystäväni Mimuli Miettinen teki ”Protestiradiota” 1965–66 ja kun hänen naapurinsa Rivo-Riitta Tulosen poikaystävä Tapu Lipponen alkoi samoihin aikoihin vetää ”Muksuja”.

Omaan prosessiini vaikutti ratkaisevasti yksilöpsykologisen maailmankuvan korvautuminen yhteiskunnallisella. Tätä muutosta ruokki 60-luvun puolivälistä tiivistynyt ilmasto, mutta eniten siihen vaikuttivat henkilökohtaiset kokemukset Reporadiosta (missä politiikka kaatui päälle) sekä Inkerin piireistä (nistä johduin Pohjoismaiseen Kesäakatemiaan). Inkerin piireihin päädyin sattumalta tehtyäni em. tv-kotikäynnin ja sen perään radiohaastattelun (sarjassa ”Naisprofessorejauhme”).

Inkeri perhe- ja ystäväpiireineen antoi tärkeää – ja miellyttävää – tukea sekä yleisen yhteiskunnallisen tietoisuuteni heräämiselle että oleviin oloihin kriittisesti suhtautuvan asennoitumiseni kehkeytymiselle. Hänen liberalisminsa oli 60-luvun oloissa nimenomaan vanhoillisen arvomaailman vastustamista ja oikeusjärjestyksen sosiologisoimista. Minulle tämä merkitsi ei vain suljetun ja suppean ajattelutavan korvautumista avoimella ja avaralla vaan myös kaiken olemassa olevan kyseenalaistamista.

Olikin luonnollista, että Inkeri näyttäytyi minulle radikaalina – ja sellaisena johon oli helppo samaistua. Aluksi jotenkin koleaksi kokemani yhteiskunnallisuus alkoi puhutella minua yhä enemmän, erityisesti USA:ssa vietetyn vuoden jälkeen. Kun soitin Inkerille hänen 50-vuotispäivänään syksyllä 1966 Etelä-Illinoisin yliopistosta keskeltä rotulevottomuuksia ja Vietnamin sodan vastaisia mielenosoituksia, olin häntä henkisesti lähempänä kuin edellisenä kesänä pyöriessämme Turun Kesäakatemiassa.

Minulle Inkeri siis edusti samalla kertaa liberalismia ja radikalismia. Aikalaistodistaja Olavi Borg (joka kirjoitti Ytimeenkin sen alkuvaiheissa) on tänään valmis yleistämään: muutosvoimat vasemmalta oikealle löysivät toisensa, hänkin Kannunvalajien jo 50-luvun lopun puheenjohtajana rakensi siltoja paitsi demareihin myös SOL:iin. Kuilu ei avautunut ideologioiden vaan sukupolvien välillä, muutoksen ja säilyttämisen välillä. Ajan sävelenä soi vieläkin mielessäni Henrik Otto Donnerin Love Recordsin levyllä laulama ”Historian kulkua ei taaksepäin voi tuupata ja tyranni saa aina palkkansa”.

Tämä tilanne jatkui noin vuoteen 1968, jolloin laaja muutosvoimien rintama alkoi jakaantua Vanhan valtauksen, Tsekkoslovakian tapahtumien ja kansanrintamahallituksen kokemusten myötä. Siihen saakka voitiin puhua yleisedis-

tyksellisyydestä, joka tuki sekä yhden asian liikkeitä että peruskoulu-uudistuksen tapaisia poliittisia projekteja. Ja tuossa yleisedistyksellisessä muutoksen rintamassa liberaali oli radikaali ja päivastoin. Inkeri itse on kuin ilmetty tuon rintaman ruumiillistuma.

60-luvun lopulla nuorison politisoituminen sitten eteni niin pitkälle, että puolueet profiloituivat ja kehkeytyi yleisdemokraattinen rintama lähinnä SKDL:n liepeille. Minä löysin itseni vuosikymmenen lopulla jälkimmäisestä, vaikka puoluekytkentää en koskaan ottanut; olin sit. vas. (Ainoa pukinsorkkani Suomen puoluekentässä on allekirjoitukseni liberaalien ehdokkaan Olavi Borgin valitsijayhdistyksen nimilistassa 1966 vaalien alla – Inkerin vävyllä Mauri Elovainiolla annettu.)

Uudessa tilanteessa aikaisempi yleisedistyksellinen liberaali alkoi näyttää ”paskaliberaalilta” (jota sanaa todella viljeltiin). Muistan selvästi kun Lala Eriksson joskus noin 1970 iloitteli ”skitliberal” –termillä suunnaten sen Inkerin tapaisiin puolitiehen jääneisiin; minulle ja kaltaisilleni oli tietysti tärkeää samastua edistyksen todellisiin voimiin. Muistan myös, miten Erik Allardt, joka vuodesta 1965 oli innolla osallistunut Reporadion tutkimustoimintaan, joskus noin 1969 otti etäisyyttä tosikkomaisena pitämäänsä informatiiviseen ohjelmapolitiikkaan (samoihin aikoihin, kun Yrjö Ahmavaara julkaisi ”Yhteiskuntatieteen kyberneettisen metodologian” ja yllytti opiskelijaliikettä vallankumoukseen).

Aikalaistodistaja Borg vahvistaa tälläkin kohtaa historiankirjoitukseni ja muistelee, miten liberaali aalto murtui, kun heikäläiset pelkäsivät jäävänsä kansanrintaman jalkoihin ja kun monen mielestä kohtuuden raja uudistusinnossa oli ylitetty. 60-luvun puolivälissä liberalismilla oli vielä opiskelijamaailmassa vetoa – eräässä Jyväskylän yliopiston opiskelijoita koskevassa kyselyssä kannatus oli jopa yli 20 prosenttia – mutta vuosikymmenen loppua kohti suuret puolueet ja etenkin vasemmisto sai yliotteen. Tästä kehkeytyi vastavoima yleisdemokraattiselle liikkeelle, etenkin siinä vaiheessa kun korkeakoulujen hallinnonuudistus ja tiedepolitiikka kärjistyivät suuren luokan kamppailuksi. Edistyksellisen Tiedeliitto (ETL) perustettiin 1972 foorumiksi luomaan ”keskiryhmille vasemmistosta erottuvaa eikä kuitenkaan oikeistoon samaistuvaa” profiilia, kuten Borg asian ilmaisee ETL:n perustamisvaiheista kirjoitessaan (Tiedepolitiikka 1/92).

Huomattakoon, että ulkopoliitikalla ja Neuvostoliitolla ei tässä 1968 siirtymässä kuten ei yleensääkään 60-luvun henkisen ilmaston kehityksessä ollut suoranaisesti suurempaa osuutta. Vaikutus oli epäsuoraa: yhtäältä sisäpolitiikkaamme, jossa Maalaisliitto-Keskustapuolue ja SKP pelasivat Moskovan-kortilla, ja toisaalta kuvaamme maailmannäytämöstä, jolla Neuvostoliiton tuke-

mat kolmannen maailman imperialisminvastaiset voimat etenivät. (Meillä tällä hetkellä muodissa oleva suomettumisen ja itsesensuurin päivittely on harhaanjohtavaa, koska se peittää alleen 60- ja 70-lukujen todelliset, sisäsyntyiset trendit.)

Inkeri pysyi liberaalina, mutta ei erityisen poliittisena. Kun hän joulukuussa 1969 istui väitöskaronkassani Eino S. Revon vieressä, saatoin vielä nähdä siinä kaksi liberaali-radikaalia, joita minun oli paljossa kiittäminen 60-lukulaisuudesta (se lukulaisuus todella tuntui kuin palkinnolta). Mutta kahta vuotta myöhemmin virkaanastujaiskaronkassani Eino S. ja Inkeri eivät enää sijoittuneet samaan klusteriin. Inkeri tuskin oli muuttunut (minutkin hän veti mukaan vielä 1972 Painovapaustoimikuntaan valmistelemaan porno- ja intimitteettisuojauslainsäädäntöä), mutta henkisesti ilmastossa häntä ei enää voinut pitää edistyksen prototyyppinä. Päälle vyöryvä 70-luku näytti ajavan hänet joskus jopa taantumuksen leiriin (ainakin toimiessaan oikeusministerinä Liinamaan hallituksessa 1975).

Tässä tulemme kirjoitukseni opetukseen, jonka voisi otsikoida: liberalismi paradoksi (aatteenä) tai liberaalin dilemma (ihmisenä). Yhtäältä liberalismi on esiaste radikalismille – sille edistykseen muutokseen pyrkivälle vasemmistösävellykselle radikalismille, joka leimasi 60-lukua noin vuoteen 1968 asti. Toisaalta liberalismi on osa reformipolitiikkaa, joka estää radikalismia toteutumisen loppuun saakka ja joka vain paikkaa järjestelmää sen perusteisiin puuttumatta – olipa järjestelmä kapitalistinen kuten yleensä ajatellaan tai sosialistinen kuten Gorbatschovin Neuvostoliitossa.

Liberaalin ihmisen – kuten Inkerin – dilemma on siinä, että osa edistyksellisestä seurasta tietyssä vaiheessa ”ajaa ohi”, hylkää henkisen maamerkinsä, joskus jopa mustamaalaa sen. Voisi puhua myös siitä, miten vallankumous syö oman äitinsä, vaikka Inkeri onkin pahemmilta syöpäläisiltä säästynyt.

Muistan elävästi Hotelli Helsingissä pidetyn Pohjoismaisen Kesäakatemian paikallisosaston kokouksen 1970-luvun alussa. Inkeri ja Gunnar Fougstedt kuvittelivat tulevansa vanhaan tapaan uudelleenalituiksi, mutta toisin kävi. Vallankäyttöön havahtunut nuoremman polven enemmistö oli siirtynyt yleisedistyksestä 60-lukulaisuudesta poliittisten koalitioiden 70-lukulaisuuteen ja äänesti – minä muiden mukana – demari Tom Grönbergin puheenjohtajaksi ja jäseniksi hänestä vasemmalle kaartavan värisuoran. (Itse en tullut valituksi, vaikka olinkin käyttökelpoista valuetta; esimerkiksi Jaakko Blomberg sijoitti minut samoihin aikoihin Opetusministeriössä toimiessaan Paasikivi-Seuran hallituksen demarien luottomiehiksi – ei kuitenkaan demarien kiintiöstä.)

Tuosta Kesäakatemian vallanvaihdoksesta Inkeri taisi järkyttyä, Gunnar kai vain helpottua. Omat tuntemukseni olivat sekoitus voitonriemua ja menetyksen surua. Oli palkitsevaa olla demokraattisen vallan viettäjä, mutta oli riipaisevaa nähdä miten oman edistyksekseni esikuvat sysättiin syrjään. Minussa asusti näköjään paitsi työväenlaulujen tiukka ”Eespäin”-mies myös se Kaj Chydeniuksen laulussa Vallankumouksellinen (Vesa-Matti Loiri) kuvattu kaasulamppujen puhdistaja, joka mieli jatkaa ammattiaan eikä hypätä barrikaadille.

Muistan myös toisen episodin. Olimme Suomen Lakimiesliiton Jyväskylän Kulttuuripäivillä 1971 järjestämässä oikeuspolitiikan kongressissa. Minun esitelmäni käsitteli kommunikaatiota ja lainkirjoitustekniikkaa ja olin siihen sijoittanut mm. seuraavan: ”Tiedollinen kuilu ei tietystikään ole yhtä syvä ja leveä kaikissa väestöryhmissä. Tähän pätee sama laki parempiosaisista ja huonompiosaisista, joka näkyy tilastoissa niin koulutuksen kuin tulojenkin kohdalla (tulocrothan ovat Suomessa neljänneksi suurimmat Euroopassa).” Sulkeissa olevan heiton alaviitteenä oli Juha Partasen tuore artikkeli Sosiologia-lehdessä (esitelmäni lähteineen löytyy Per Lindholmin ja Heikki Seppäsen toimittamasta teoksesta Oikeus ja politiikka, 1971). Esitin siis sosiologisen faktan siitä, miten tulot maassa ovat muuta kuin mitä niiden pitäisi virallisen (60-luvulta perityn) ideologian mukaan olla. Inkeri kiisti tiedon ja radikaalin johtopäätökseni; hän poikkeuksellisesti jopa hiiltyi.

Liberaali ja radikaali eivät olleetkaan enää yhtä: liberaali puolusti vallitsevia rakenteita, radikaali paljasti niiden väärämielisyyden. Yhteentörmäys on puhutteleva esimerkki paitsi liberalismin ja radikalismien vedenjakajasta myös positivistisen tiedon muuttuvasta roolista: reaalityö yhteiskunnasta oli ratkaisevaa, kun liberaali Inkeri radikalisoi konservatiivista Kallea, mutta sama tieto ei enää purrutkaan, kun radikaali Kalle taivutteli yhäti liberaalia Inkeriä.

Näin oli Munkkiniemen poika kulkenut kierroksensa kohti tiedostamisen korkeampia asteita ja jättänyt taakseen paitsi (dynaamiset) konservatiivit Jussi Saukkosen ja Edwin Linkomiehen myös liberaalin Inkeri Anttilan. Matkan kertaaminen tänään on paitsi huvittavaa myös opettavaista eikä vain henkilöhistoriaa vaan myös ja erityisesti aatehistoriaa ajatellen.

Sormeni syyhyävät puuttua esimerkiksi Pertti Alasuutarin kirjaan Toimen tasavalta (1996), missä 60-luku isännöi siirtymää moraalitaloudesta suunnittelutalouteen ja missä jälkimmäistä leimaa kulttuuri- ja viestintäpolitiikan holhoamismentaliteetti (ei vähiten Reporadion informatiivinen ohjelmapolitiikka). Tässä on toki vinha perä, mutta olennaisempaa on sittenkin se, mitä Juhani Niemi toteaa kirjallisuudenhistoriaa katsastaessaan: ”60-luku oli runsauden-

sarvi, suomalaisessa kulttuurissa ensimmäinen pluralistinen vuosikymmen.” (Tampereen yliopiston tiede- ja kulttuurilehti Aikalainen 3/96)

Monipuolisuus ja moniarvoisuus – henkisen ilmaston rikkaus – on minusta keskeisintä siinä perinnössä, jonka 60-luku antoi ja joka meillä (toisin kuin uusimman tulkinnan mukaan USA:ssa) jäi pysyväksi osaksi vuosisadan lopun yhteiskuntaelämää. Muistan kuin eilisen päivän, kun itse oivalsin joskus 1965 sen mitä Allardtin ja Littusen pluralismi tarkoittaa. Muistan myös, kun 1970-luvulla aloin inhota tuota termiä paskaliberaalina arvopluralismina, joka esimerkiksi journalismissa samaistaa totuuden ja valheen (kuten Ahmis opetti). Tänäpäin olen toki vetänyt sen verran takaisin, että arvostan taas pluralismia ja liberalismiakin – keinoina kohti totuutta ja hyvyyttä (kuten väitän itsensä John Stuart Millinkin tehneen).

Kaiken kaikkiaan 60-luku oli tosi jännittävää aikaa – ja tärkeää tämän päivän ymmärtämiselle. Toivoa sopii, että Tampereen yliopistossa hiljattain järjestetyn 60-luvun kulttuuria käsitelleen seminaarin kysymys Mitä tapahtui todella? johtaa jatkotoimiin. Pohdinnan arvoinen on ainakin Mikko Lehtosen siellä esittämä paradoksi (Eric Hobsbawmin 1995 julkaistun teoksen Age of Extremes perusteella): 60-luku oli yhteisöllisyyden utopia, joka toteutti yksilöllisyyden ja samalla tuhosi itsensä. Hobsbawmin näkökulmasta on harhaanjohtavaa tarkastella 60-lukua joukkoliikkeiden ja yhteisyyden kautena; olenaisempaa on niiden menneisyyden siteiden purkautuminen, joilla ihmiset oli kiinnitetty yhteisöihinsä. Kuten Lehtonen toteaa:

”Kansainvälistyvä ja persoonaton kapitalismi ei tarvinnut vanhaa moraalista sanastoa oikeuksineen ja velvollisuuksineen, keskinäisine sitoumuksineen, synteineen ja hyveineen, uhrautumisineen, omatuntoineen tai palkkioineen ja rangaistuksineen. Mikään niistä ei enää toiminut perustana, joka sitoi ihmiset toisiinsa. Ne kaikki korvasti halun ja tyydytyksen kieli, yksilöiden kieli.”

Oma tarinani halki 60-luvun tukee oivallisesti tämän vision sitä puolta, jossa on kyse siteiden irrottamisesta ja pluralismin valloilleen päästämisestä. Sen sijaan en olisi valmis todistamaan noin vahvasti subjektin ja hänen halujensa puolesta. Olen siihen liian 60-lukulainen.

Risto Jaakkola

Inkerin tapaaminen muutti elämäni

On jotenkin omituista, että en pysty tarkasti palauttamaan mieleeni miten jouduin Inkeri Anttilan vaikutuspiiriin. Siitä on tosin jo noin 35 vuotta, ja niin vanhat asiat tahtovat unohtua. Mutta toisaalta tuo tuttavuus ei ollut minun kannaltani mikä tahansa kohtaaminen. Päin vastoin. Se oli onnenpotku ja myöhemmin ajateltuna tutustuminen Inkeri Anttilaan tuli muotoamaan elämäni aivan perustavalla tavalla: jäin pysyvästi kriminologian harrastajaksi ja oikeuselämän tutkimuksesta tuli myös työni.

Ensimmäistä vuottaan opiskelevan maalaispojan pääseminen kansainvälisen tutkijanaisten piiriin on jo sinänsä erikoista, mutta paitsi sosiaalisesti myös oppiaineitten välillä oli iso kuilu. Vaikka Inkeri liikkui tieteitten välissä niin hän oli kuitenkin lakimies, ja minä vasta sosiologian cum laudea opiskeleva ylioppilas. Tämän päivän tilanneesta lähtien ei ole helppoa ymmärtää, kuinka sovitattomalta ristiriita sosiologian ja vanhojen yhteiskuntatieteitten välillä silloin tuntui. Sosiologian status oli hyvin kiistanalainen, eikä kukaan voinut aavistaa vuonna 1961, että muutamassa hetkessä sosiologiasta kasvaisi vuosikymmenen paradigmaattinen tiede, jonka luennoille ja seminaareihin tulvisi satoja opiskelijoita kaikista tiedekunnista.

Historian professorien ja sosiologien kiistoja on tutkittu jonkin verran (ks. esim. Aaltonen 1996; Eskola 1992, 275–276; Saloniemi 1994). Sen sijaan sosiologien ja juristien suhteista ei ole juurikaan kirjoitettu, ehkä siksi, että yhteisiä kosketus- eikä siis törmäyspintojakaan juuri ollut. Kriminologia oli kuitenkin poikkeus. Se seisoi toinen jalka elävässä elämässä ja toinen pykäläviidakossa. Meillä kriminologia henkilöityi Inkeriin.

Tosiasia on, että pahimmat vastustajat ovat aina omasta sarjasta. Siksi on ymmärrettävää, että nimenomaan rikosoikeuden etabloituneessa piirissä Inkerin yhteiskuntatieteelliset yhteydet ja progressiivinen kriminaalipoliittinen ajattelu olivat kovassa vastatulessa. Bruno A. Salmialan ja Reino Ellilän asenne muistetaan hyvin ja Brynolf Honkasalo on jättänyt kirjallistakin aineistoa. Muistelmissaan hän puhuu kauniita sanoja Inkeristä positiivisen oikeuden tutkijana, mutta kriminologista tutkimusta hän pyrkii vähättelemään kaikin keinoin (Honkasalo 1967, 260–261).